

Η Επιστήμη, ο Σχετικισμός και η Αναζήτηση της Αλήθειας στη Μετανεωτερική Εποχή

/ Γνώμες

- Πέτρος Δ. Δαμιανός, Δρ. Φιλοσοφίας – Διδακτικό Προσωπικό ΕΜΠ

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από μία βαθιά πολιτισμική μετάβαση, την οποία πολλοί ονομάζουν μετανεωτερικότητα. Κεντρικό χαρακτηριστικό αυτής της νέας νοοτροπίας είναι ο σχετικισμός, η πεποίθηση ότι δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για να καθοριστεί το καλό και το κακό, το σωστό και το λάθος, ότι οι αξίες είναι πολιτισμικές κατασκευές και ότι η αλήθεια είναι προσωπική υπόθεση. Ακόμη και έννοιες που άλλοτε θεωρούνταν ακλόνητες, όπως το φύλο, η ταυτότητα, η οικογένεια και η ηθική, αντιμετωπίζονται σήμερα ως κοινωνικές συμβάσεις.

Μέρος αυτής της μεταστροφής αποδίδεται στην επιστήμη και στις ερμηνείες που δόθηκαν στα πορίσματά της. Η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν

παρουσιάστηκε στη λαϊκή κουλτούρα ως επιβεβαίωση ότι “όλα είναι σχετικά”, ενώ στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίθετο. Ο ίδιος ο Αϊνστάιν είχε προτείνει να ονομαστεί “θεωρία της απολυτότητας”, διότι δεν καταργεί τους νόμους της φύσης, αλλά καθιερώνει αμετάβλητους φυσικούς κανόνες που ισχύουν για κάθε παρατηρητή. Η παρερμηνεία της θεωρίας αυτής έγινε εργαλείο ιδεολογικής εκμετάλλευσης.

Το ίδιο συνέβη και με την κβαντομηχανική. Η ανάγκη της χρήσης πιθανοτήτων για περιγραφές σε μικροσκοπικό επίπεδο δεν σημαίνει ότι ο κόσμος είναι άναρχος ή χαοτικός. Οι κβαντικοί νόμοι είναι από τους αυστηρότερους στη φυσική. Ο Αϊνστάιν αντιτάχθηκε στην ερμηνεία της κβαντικής θεωρίας που κυριαρχεί η τυχαιότητα λέγοντας το περίφημο “Ο Θεός δεν παίζει ζάρια”, επιμένοντας ότι πίσω από τις φαινομενικές αβεβαιότητες κρύβεται μία βαθύτερη τάξη. Η σύγχρονη έρευνα συνεχίζει να μην τον αφήνει εντελώς αδικαίωτο. Όλο και περισσότερο ανακαλύπτουμε δομές και συμμετρίες που μας πείθουν ότι το σύμπαν είναι θεμελιωδώς νομοτελειακό.

Η θεωρία του χάους παρερμηνεύτηκε επίσης, καθώς χρησιμοποιήθηκε για να στηρίξει την ιδέα ότι όλα είναι απρόβλεπτα. Στην πραγματικότητα, η θεωρία αυτή δείχνει ότι ακόμη και τα πιο πολύπλοκα συστήματα υπακούουν σε μαθηματικούς νόμους, ακόμα και όταν η παραμικρή αλλαγή στις αρχικές συνθήκες μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες διαφορές στην έκβαση. Το χάος δεν είναι άρνηση της τάξης, αλλά μία διαφορετική της έκφραση.

Στα μαθηματικά, οι μη ευκλείδειες Γεωμετρίες και ο φορμαλισμός οδήγησαν στην παρανόηση ότι όλα τα θεμέλια τους κατέρρευσαν και όλα είναι κατασκευές. Όμως, η Ευκλείδεια γεωμετρία, για παράδειγμα, εξακολουθεί να ισχύει απόλυτα για τον επίπεδο χώρο, όπως και στην εποχή του Ευκλείδη και μεγάλοι μαθηματικοί της εποχής μας επιμένουν ακόμα ότι τα μαθηματικά δεν είναι απλά μια κατασκευή, αλλά περιγράφουν πραγματικές δομές του κόσμου μας.

Αντίθετα με αυτές τις ιδεολογικές χρήσεις, η επιστήμη στην ουσία της δεν οδηγεί σε φιλοσοφικό σχετικισμό. Οι φυσικοί νόμοι δεν είναι κοινωνικές κατασκευές, αλλά ανακαλύψεις που περιγράφουν, πάντα εντός κάποιων ορίων, μια αντικειμενική πραγματικότητα. Ο σχετικισμός δεν υποστηρίζεται από την επιστήμη, αλλά από σκόπιμες παρερμηνείες της και την εκμετάλλευσή τους από κέντρα εξουσίας και επιρροής, που επιδιώκουν τη διάλυση των σταθερών αρχών, η οποία οδηγεί τον άνθρωπο σε σύγχυση και τον καθιστά ευάλωτο σε χειραγώγηση.

Στο πλαίσιο αυτό, οι πανανθρώπινες αξίες που ανέδειξε ο Χριστιανισμός – η αγάπη, η συγχώρεση, η ταπεινότητα, η αξία του ανθρώπινου προσώπου –

αντιμετωπίζονται από τον σύγχρονο πολιτισμό ως ξεπερασμένες προσκολλήσεις σε άκαμπτες ιδέες. Στη θέση τους προβάλλεται ο ατομικισμός, η καταναλωτική αυτάρκεια και η σχετικοποίηση κάθε ηθικής. Η μετανεωτερική κοινωνία αποδομεί παραδοσιακές δομές και νόημα, προωθώντας έναν κόσμο χωρίς σταθερά θεμέλια.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η πληροφόρηση δεν είναι απαραίτητα κίνδυνος, μπορεί να είναι και η μεγάλη ευκαιρία. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει πρόσβαση σε μια απέραντη θάλασσα γνώσης, μέσα στην οποία χωρίς κριτική ικανότητα και πνευματική διάκριση κινδυνεύει να χαθεί. Εάν, όμως, η πληροφορία χρησιμοποιηθεί με φωτισμό, συνέση και εσωτερική αναζήτηση της αλήθειας, μπορεί να αποτελέσει όπλο απελευθέρωσης από το πλέγμα των ιδεολογιών και των ψευδών ερμηνειών που τον κρατούν μακριά από την πηγή της αλήθειας.

Η έξοδος από το πνευματικό αδιέξοδο της μετανεωτερικότητας δεν σημαίνει απόρριψη της επιστήμης, αλλά κατανόησή της. Σημαίνει να αναγνωρίσουμε ότι η φύση λειτουργεί κάτω από σταθερούς και αμετάβλητους νόμους, ότι όπως η αντικειμενική πραγματικότητα υπάρχει ανεξάρτητα από τις προσωπικές μας απόψεις, έτσι και οι πανανθρώπινες αξίες δεν είναι απλά κοινωνικές κατασκευές, αλλά θεμέλια της ύπαρξης. Σημαίνει, τέλος, ότι η αληθινή γνώση δεν περιορίζεται στη διανοητική κατανόηση, αλλά ενώνεται με την πνευματική εμπειρία και οδηγεί τον άνθρωπο πιο κοντά στον Χριστό, την πηγή κάθε αλήθειας.

Πηγή: pemptousia.gr